

## Nr 250.

Ankom till riksdagens kansli den 13 juni 1940 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa av krisläget föranledda lönespörsmål jämte i ämnet väckta motioner.*

(2:a och 3:e avd.)

I propositionen nr 294 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 24 maj 1940, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser i de hänseenden, som av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet angivits.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag har utskottet till behandling förehaft tre i anledning av detsamma väckta motioner, nämligen

*inom första kammaren*

nr 232 av herr *N. Herlitz* och

nr 239 av herr *D. Norman* samt

*inom andra kammaren*

nr 299 av herr *L. V. Lindén m. fl.*

Vad motionärerna hemställt återgives nedan efter redogörelsen för Kungl. Maj:ts förslag.

Inom finansdepartementet har verkställts utredning beträffande vissa lönespörsmål, som sammanhånga med krisläget. Resultatet av utredningen har sammanfattats i en promemoria, i vilken inledningsvis erinras om bland annat, att krisläget och de omfattande militära inkallelserna i flera hänseenden medfört rubbningar inom den civila förvaltningsorganisationen och att de särskilda löneproblem, som till följd härav uppkommit, behandlats i olika framställningar såväl till fjolårets urtima riksdag som till den nu sittande lagtima riksdagen. Emellertid återstode vissa ytterligare problem att lösa, avseende frågor om semester, om ändrad tjänstgöringsort för vissa befattningshavare m. m. samt om förening av civil lön under semester eller ferier med militär avlöning.

Vidare framhålles, att de särskilda lönebestämmelser, som hittills meddelats, bygga på den förutsättningen, att förvaltningsapparaten i stort sett behålles i sin hittillsvarande omfattning. Man måste emellertid räkna med,

att en betydande reduktion av den civila förvaltningsapparaten kunde behöva vidtagas ned till vad som vore oundgängligen nödvändigt för samhällslivets fortgång. En sådan *krisadministration* föranledde, att åtskilliga befattningshavare bleve övertaliga. Härigenom uppkomme särskilda löneproblem. Genomförandet av en krisadministration nödvändiggjorde jämväl en omprövning av vissa andra lönespörsmål.

I promemorian upptagas först till behandling de lönefrågor, som böra lösas oavsett genomförandet av en krisadministration. Därefter behandlas de spörsmål, som direkt sammanhånga med genomförandet av en sådan administration.

### **Vissa lönefrågor, som icke direkt sammanhånga med genomförandet av en krisadministration.**

**Semester.** Enligt civila och militära avlöningsreglementena och icke-ordinariereglementena skall semester beräknas för kalenderår. Har på grund av tjänstgöringsförhållandena full semester icke kunnat beredas tjänsteman före kalenderårets utgång, skall dock tjänstemannen äga utfå felande antal semesterdagar under första kvartalet nästpåföljande år. Denna regel gäller icke tjänstemän, vilka i stället för semester åtnjuta ferier, varjämte rätten att utfå felande antal semesterdagar gjorts mera vidsträckt beträffande befattningshavare, vilka äro stationerade å kallort, samt vissa andra grupper tjänstemän.

I propositionen framhålles, att enligt vad som framgår av framställningar till Kungl. Maj:t från olika myndigheter ha vissa tjänstemän på grund av de tjänstgöringsförhållanden, som rått sedan krigsutbrottet, icke före den 1 april 1940 kunnat utfå dem för år 1939 tillkommande semester. Ämbetsverken ha hemställt, att dessa tjänstemän måtte berättigas utbekomma felande antal semesterdagar under år 1940.

I ärendet har allmänna lönenämnden avgivit utlåtande.

I promemorian anföres i detta avseende följande.

Det synes under rådande tjänstgöringsförhållanden oundvikligt, att personalen i vissa fall ej kan beredas semester i den omfattning, som anges i vederbörande avlöningsreglemente. Sådan begränsning i semesterrätten synes höra till de olägenheter, som tjänstemännen i nuvarande läge måste underkasta sig. Emellertid synes det rimligt att en tjänsteman, som icke kunnat utfå hela semestern inom den i vederbörande avlöningsreglemente för semesterns uttagande bestämda tiden, må, där tjänstens krav icke lägger hinder i vägen, kunna utfå resterande semesterdagar vid en senare tidpunkt. Givetvis kan dock en kumulering av semester för olika år tillåtas endast i begränsad omfattning. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att härom besluta. Härtill bör riksdagens bemyndigande inhämtas.

**Ändrad tjänstgöringsort för vissa befattningshavare m. m.** Beträffande frågan om avlöningsförhållandena för tjänstemän, vilka vid evakuering eller andra med rådande tidsläge sammanhängande förhållanden få ändrad tjänst-

göringsort eller i övrigt ändrade tjänstgöringsförhållanden, framhålles i promemorian följande:

Enligt de för nyreglerade verk nu gällande avlöningsbestämmelserna är huvudregeln, att tjänsteman, som i ett särskilt fall ålägges att fullgöra tjänstgöring på ort utom stationeringsorten, äger bibehålla oavkortade löneförmåner på sin tjänst, beräknade efter stationeringsortens ortsgrupp, och därutöver uppbära tjänstgöringstraktamente. Nämnda traktamente, som icke i något fall får utgå med högre belopp än den för tjänstemannen enligt allmänna resereglementet bestämda traktamentsersättningen, utgår efter särskilda, i tilläggsbestämmelserna till civila avlöningsreglementet närmare bestämda grunder.

Anledning torde icke föreligga att — så länge krisadministration icke genomförts — ifrågasätta någon ändring i de nu angivna grunderna för avlöningsförmånernas beräkning.

Vad angår personal, som blir övertalig vid förflyttning helt eller delvis av verk till annan ort, synes denna personal i den utsträckning så befinnes möjligt böra anbefallas fullgöra tjänstgöring vid andra ämbetsverk, där behov av arbetskrafter uppkommit på grund av inkallelserna till militär tjänstgöring eller av annan anledning. Vederbörande tjänsteman torde i fall av nu nämnt slag böra bibehålla sina avlöningsförmåner oavkortade, men avlöningen synes böra bestridas från avlöningsanslaget för det verk, där han fullgör tjänstgöring. Härtill bör riksdagens bemyndigande inhämtas.

**Avlöning under tjänstledighet för militär tjänstgöring.** I skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 maj 1940, har *statens krisrevision* hemställt, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande att utfärda föreskrifter av innebörd, *dels* att semester icke må beviljas tjänsteman under tid, då han är inkallad till militär tjänstgöring, *dels ock*, beträffande tjänsteman som äger åtnjuta ferier, att av ferietiden skall såsom tjänstledighet betraktas tid, under vilken tjänstemannen fullgör militär tjänstgöring på grund av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering (partiell eller allmän), vare sig särskild tjänstledighet beviljats eller ej.

I promemorian anföres:

Den av krisrevisionen berörda frågan synes böra beaktas. De olägenheter, som krisrevisionen påpekat, gälla visserligen främst sådana tjänstemän, som vid militär tjänstgöring uppbära högre avlöning än den, som tillkommer värnpliktig. Det möter dock svårighet att göra åtskillnad i förevarande avseende mellan värnpliktiga och andra inkallade tjänstemän. I anslutning till krisrevisionens förslag torde fördenskull riksdagens medgivande böra inhämtas till att bestämmelser meddelas av innebörd, att semester icke må beviljas tjänsteman för tid, varunder han är inkallad till militär tjänstgöring, samt att tid, varunder ferieberättigad tjänsteman under ferier är inkallad till militär tjänstgöring, icke skall betraktas såsom ferietid utan såsom tid, varunder tjänstledighet för den militära tjänstgöringen åtnjutes, varav följer att tjänstemannen blir skyldig att vidkännas mot tjänstledigheten svarande avdrag å lön. Vad sålunda sagts bör äga tillämpning å såväl statstjänstemän som övriga befattningshavare, om vilka här är fråga.

## Löneproblem vid genomförande av en krisadministration.

De löneproblem, som uppstå vid genomförande i större eller mindre omfattning av en krisadministration, avse dels löneförmåner åt personal, som tjänstgör vid eget eller annat verk å personalens vanliga stationeringsort, dels löneförmåner åt personal, som tjänstgör å evakueringsort, och dels löneförmåner åt övertalig personal, som temporärt överförs till s. k. krisindragningsstat. Härtill kommer frågan om löneförmåner under ledighet för militär tjänstgöring.

**Löneförmåner åt personal tjänstgörande å hittillsvarande stationeringsort.** I propositionen framhålles, att frågan, i vad mån gällande avlöningsregler äro formellt orubbliga (indispensibla) och i vilka avseenden statsmakterna äga befogenhet att gentemot tjänstemännen sätta ur kraft eller förändra och jämka desamma, har praktisk betydelse närmast för ordinarie tjänstemän. Beträffande icke-ordinarie befattningshavare får staten anses juridiskt sett äga full handlingsfrihet.

Vidare lämnas (sid. 7—9) en närmare redogörelse för de dispensibla och indispensable bestämmelserna.

I promemorian upptagas till specialbehandling vissa av de dispensibla lönebestämmelserna, därvid anföres bland annat:

En del ersättningar ha *traktamentes* natur. Det torde få bero på Kungl. Maj:ts bedömande, om och i vad mån rubbningar i traktamentsreglerna bör ske. Då vissa traktamenten bestäms med riksdagen, bör generellt jämningsbemyndigande inhämtas. Vad sålunda sagts gäller jämväl ersättning till resekostnader m. m.

Vad *övertidsersättningen* angår, sammanhänger denna fråga i första hand med spørsmålet om jämkning i gällande bestämmelser om arbetstidens längd. Riksdagen har i anledning av väckta motioner berört detta spørsmål. Det ligger principiellt i Kungl. Maj:ts hand att vidtaga en utsträckning av arbetstiden, varav också följer en begränsning av ersättningsbestämmelsernas räckvidd. Vare sig en krisadministration genomföres eller ej, kunna förhållandena göra en sådan utsträckning påkallad inom gränser, som betingas av arbetsekonomiska synpunkter. Samtidigt bör emellertid en begränsning av rätten till övertidsersättning äga rum i besparingssyfte. Härför erfordras riksdagens medverkan, och dess bemyndigande torde böra utverkas för Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser i ämnet. Övervägande skäl synas tala för att i allmänhet övertidsersättning icke utgår.

Med avseende å bestämmelserna om ersättning för *sjukvård*, vilka i sin helhet äro underkastade ändringar genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, kunna vissa rubbningar bliva påkallade icke blott av besparingsskäl utan bl. a. emedan verksamhetsorganisationen ej kan beräknas ostört fungera under de förhållanden, som föranleda införandet av en krisadministration. Redan under nu rådande skärpt försvarsberedskap ha härutinnan och i övrigt i sjukvårdshänseende inträtt vissa svårigheter. Emellertid torde för tjänstemän, som kvarbliva i tjänst vare sig å stationeringsorten eller å evakueringsort, stadgade förmåner vid olycksfall i tjänsten böra utgå oförändrade, i den

mån så är praktiskt möjligt. Hur långt restriktionerna vid andra fall av sjukdom böra sträcka sig måste delvis bli en praktisk fråga med hänsyn till möjligheten att anordna fri läkarvård. Av organisatoriska skäl och ur besparingssynpunkt bör under alla förhållanden rätten till specialistvård besträvas, ersättning för läkemedel ej utgå där ej fråga är om olycksfall i tjänsten, förmåner av bad, massage m. m. upphöra samt ersättning för resor och sjuktransport minska eller helt bortfalla. Däremot synes sjukhusvård böra beredas i huvudsakligen oförändrad omfattning, i den mån sådan kan anordnas. Riksdagens bemyndigande bör utverkas för Kungl. Maj:t att i dessa avseenden utfärda de inskränkande bestämmelser, vilka finnas lämpliga.

De under civila avlöningsreglementets 2 avd. 8 kap. innefattade *särskilda bestämmelserna* torde i allmänhet ej böra underkastas rubbning i annan mån än där sådant påkallas såsom konsekvens av vad som föreslås i övrigt. Med hänsyn till krisförhållandena torde emellertid de till vissa tjänstemän utgående *representationsbidragen* böra upphöra för tjänstemän som nu åtnjuta dylika bidrag. Riksdagens bemyndigande bör utverkas för Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser därom.

Beträffande de *indispensibla bestämmelserna* framhålles i promemorian bland annat:

Enligt 2 § 4 mom. civila avlöningsreglementet skall *avlöning utbetalas* månadsvis i efterskott, i den mån icke beträffande särskild ersättning utbetalning i annan ordning är stadgad eller eljest finnes lämpligen böra ske. Härvid har förutsatts, såsom framgår av andra föreskrifter i avlöningsreglementet, att utbetalningen skall ske kontant. Av olika skäl, som här icke skola närmare beröras, kan det under vissa förhållanden bliva angeläget att begränsa de kontanta löneutbetalningarna. Utredning av denna fråga, som berör icke blott statstjänstemännen utan löntagarna över huvud, pågår inom vederbörande departement. Det är likväl ännu icke möjligt att bedöma, huruvida utredningen kommer att resultera i förslag, som anses böra genomföras. Om emellertid så sker, kan det förutses, att frågan om begränsning av de kontanta löneutbetalningarna kan bliva aktuell under sådana förhållanden, som råda då krisadministration genomförts.

Vad angår reglerna för *löneklassplacering* och *löneklassuppflyttning m. m.* må påpekas, att man givetvis under sådana förhållanden, som råda under tiden för krisadministration, måste räkna med att prövningen av dylika frågor i viss utsträckning uppskjutes. Erinras må, att enligt krigsavlöningsreglementet uppflyttning till högre löneklass eller tillträde till löneförhöjning må, där ej dylik åtgärd sker i anledning av befordran, äga rum endast i den mån Kungl. Maj:t sådant föreskriver. När sedermera jämlikt dylik föreskrift eller vederbörliga fredsbestämmelser uppflyttning i högre löneklass eller tillträde till löneförhöjning äger rum, skall emellertid enligt sistnämnda reglemente löntagare gottgöras för den inkomstminskning, som han i följd av uppskovet med nämnda åtgärd fått vidkännas.

I fråga om *semesterbestämmelserna* kan hänvisas till vad i det föregående anförts vid redogörelsen för de redan nu aktuella löneproblemen.

Enligt Kungl. Maj:ts cirkulär till statsmyndigheterna den 4 januari 1940 (nr 37) angående begränsning av *vikariatsförordnanden m. m.* må sådant förordnande icke meddelas i annat fall, än då så prövas oundgängligen nödvändigt. Vid en genomförd krisadministration kan förutsättas, att en strikt uppdelning av göromål mellan olika befattningar ej kan upprätthållas. I följd härav böra vikariatsförordnanden ej få meddelas av ämbetsverken, och beträffande andra vikariat än de, som förenats med rätt till vikariatslön, böra jämväl ti-

digare meddelade förordnanden upphöra att gälla. Därest avsteg oundgängligen måste ske från de nu angivna principerna, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att härom besluta.

Såsom redan framhållits bestämmes orternas fördelning å *olika dyrorts- och kallortsklasser* av Kungl. Maj:t. Det synes icke lämpligt att härutinnan vidtaga jämkning. Ej heller bör ifrågasättas någon rubbning av gällande bestämmelser angående *begravningshjälp*.

Vad slutligen angår frågorna om *allmänna lönenämndens* och *statens bostadsnämnds* verksamhet må erinras att särskild sakkunnig tillkallats för att verkställa utredning rörande de bestämmelser angående förvaltningsdomstolarnas och förvaltningsmyndigheternas verksamhet, vilka kunna vara erforderliga vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig för- anledda förhållanden. Enligt direktiven skall vid utredningen upptagas till övervägande, bland annat, frågan om överföring, helt eller delvis, av de arbetsuppgifter, som ankomma på visst förvaltningsorgan, till annan myndighet. Vid genomförandet av en krisadministration måste hävdvunna arbetsformer i betydande utsträckning övergivas. Bland annat måste förutsättas, att remissväsendet väsentligt begränsas. Det kan vid sådant förhållande ifrågasättas, om icke lönenämndens verksamhet över huvud bör inställas eller i varje fall begränsas. I fråga om bostadsnämnden synes kunna uppkomma behov av en tillfällig decentralisering, helt eller delvis, exempelvis till länsstyrelserna, av handläggningen av de eljest på bostadsnämnden ankommande ärendena.

Det framhålles i promemorian, att vad i densamma sålunda anförts i tillämpliga delar borde gälla jämväl de övriga tjänstemannagrupper, om vilka i promemorian är fråga.

**Löneförmåner åt personal tjänstgörande å evakueringsort.** Härutinnan anføres i promemorian följande:

Vid förflyttning av verk eller delar av verk från hittillsvarande stationeringsort till annan ort uppkomma vissa särskilda lönefrågor beträffande de tjänstemän, som sättas att tjänstgöra å ort dit förflyttningen skett (evakueringsort). Dessa frågor avse dels efter vilken ortsgrupp lön skall utgå, dels rese- och flyttningsersättning till de evakuerade tjänstemännen.

I förstnämnda hänseende synes principen böra vara den, att de evakuerade tjänstemännen icke ställas sämre i lönehänseende än tjänstemän, som redan förut äro placerade på evakueringsorten. Goda skäl synas föreligga för att de förflyttade tjänstemännen för den tid evakueringen varar tilldelas fast placering på evakueringsorten, som alltså för dem blir *ny stationeringsort*. Härigenom komma de evakuerade tjänstemännen automatiskt att erhålla lön efter den ortsgrupp, som gäller för evakueringsorten, vare sig denna ortsgrupp är lägre eller högre än den hittillsvarande stationeringsortens ortsgrupp. Av den föreslagna anordningen följer, att tjänstgöringstraktamente ej kommer att utgå till evakuerade tjänstemän.

Resa till evakueringsorten torde i regel komma att ordnas genom statens försorg, varvid någon reseersättning ej bör utgå. Där gemensam evakueringsresa ej anordnas, bör reseersättning beredas enligt bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t.

Normalt skall vid förflyttning i anledning av beslut om ändrad stationeringsort utgå *flyttningsersättning*. Det ankommer på Kungl. Maj:t att med-

delade de särskilda bestämmelser för sådan ersättning, som kunna finnas påkallade.

Beträffande löneförmåner i övrigt åt evakuerade tjänstemän bör i tillämpliga delar gälla vad i det föregående ifrågasatts med avseende å personal, som tjänstgör vid verk å hittillsvarande stationeringsort.

**Löneförmåner åt personal å krisindragningsstat.** Vad angår löneförmåner åt personal å krisindragningsstat framhålles i promemorian följande:

De ordinarie nyreglerade tjänstemännen, som överföras till krisindragningsstat, få frihet att bosätta sig å vilken ort inom riket, de önska. Hinder synes då icke föreligga att besluta nedsättning av lönen för dem inom ramen för de belopp, vilka inom vederbörande löneklass upptagas för lägsta ortsgrupp. Då tjänstemännen i regel icke kunna förutsättas äga möjlighet att genom flyttning från den dittillsvarande stationeringsorten omedelbart nedbringa sina levnadskostnader och de dessutom i åtskilliga fall torde kunna påräkna att inom kort erhålla annat arbete på denna stationeringsort, synas emellertid billighetsskäl tala för att dem beredes något understöd antingen i form av flyttningersättning eller i form av ett lönetillägg för en kortare övergångstid. Det senare alternativet synes vara det enklaste. Med beaktande av behovsynpunkter kan ifrågasättas, att tjänstemännen under viss begränsad tid tillerkännas, utom lön efter A-ort, lönetillägg motsvarande för familjeförsörjare hälften och för annan tjänsteman fjärdedelen av skillnaden mellan A-ortslön och lön på den förutvarande stationeringsorten. Utöver lön efter A-ort jämte därå belöpande rörligt tillägg samt det nu ifrågasatta lönetillägget under viss tid böra tjänstemän å kristidsindragningsstat, då de icke fullgöra arbete, ej åtnjuta någon avlöningsförmån. Innehar sådan befattningshavare tjänstebostad, bör han äga möjlighet att, om han så önskar, avträda densamma utan avvaktande av avtalstidens utgång.

Vad sålunda anförts bör tillämpas även i fråga om de icke-ordinarie befattningshavare, som överföras på krisindragningsstat och vilka åtnjuta lön enligt nyreglerad löneplan. Beträffande övrig på krisindragningsstat överförd personal bör Kungl. Maj:t äga bestämma avlöningsförmånerna, givetvis med beaktande av de särskilda lönebestämmelser, som gälla för de olika grupperna.

Det bör även ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma de förutsättningar, under vilka icke-ordinarie personal må överföras på krisindragningsstat i stället för att entledigas och huru länge de böra bibehållas å sådan stat.

Löneförmånerna åt den på krisindragningsstat överförda personalen, som icke utför annat arbete, böra bestridas av de medel, av vilka löneförmånerna skolat bestridas, om ej sådan överföring skett. Kostnaderna torde emellertid böra redovisas särskilt för sig i räkenskaperna.

Såsom i det föregående påpekats, är avsikten, att de befattningshavare, som överföras på krisindragningsstat, skola tagas i anspråk för andra uppgifter. Om de anlitas vid civilt statligt verk, böra de få åtnjuta samma avlöningsförmåner som tillkommo dem före överflyttningen på krisindragningsstat. Kostnaderna böra bestridas av anslagsmedlen för det verk, vid vilket tjänstgöringen fullgöres.

Avlöningsförmåner till tjänsteman, som tages i anspråk för arbete annorstädes än vid civilt verk, böra bestämmas med tillämpning av de enligt tjänstepliktslagen eller eljest för sådan anställning gällande föreskrifterna. Understiga emellertid dessa förmåner dem, som tillkomma tjänstemännen

såsom överförd på krisindragningsstat, bör vederbörande verk utbetala skillnadsbeloppet.

Givetvis böra tjänstemän, som överförts på krisindragningsstat, vara skyldiga att, om behov uppkommer, återtaga utövningen av sin tjänst vid det egna verket.

Riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t torde böra inhämtas att i huvudsak enligt de riktlinjer, som ovan angivits, besluta om tjänstemäns överförande på krisindragningsstat.

**Löneförmåner vid tjänstledighet för militär tjänstgöring.** I förarbetena till civila avlöningsreglementet har förutsatts, att de i 13 § 2 mom. reglementet innefattade reglerna om lön under ledighet för militär tjänstgöring ej äga giltighet under krigstid och ej heller i vissa andra extraordinära fall. Det framhålles i propositionen, att Kungl. Maj:t under förhållanden som här avses därför läser vara oförhindrad att vidtaga jämkningar i restriktiv riktning av reglerna för löneavdrag även så vitt angår ordinarie tjänstemän, vilka tillträtt sin tjänst före reglementets ikraftträdande. Departementschefen erinrar härvid om de uttalanden innevarande års riksdag i skrivelsen nr 209 gjort i fråga om tolkningen av bestämmelserna i sagda författningsrum.

Enligt promemorian bör jämkning i första hand ifrågakomma beträffande tjänstemän, vilka i egenskap av beställningshavare å reservstat eller i reserven eller vad därmed är likställt erhålla lön och andra förmåner enligt krigsavlöningsreglementet såsom officerare, underofficerare eller underbefäl. I promemorian erinras, att numera den principen skall tillämpas, att dessa tjänstemän i sin civila avlöning få i förekommande fall bibehålla vad som erfordras för att uppbringa den totala inkomsten till vad som motsvarar lönen i den civila befattningen (den s. k. minimiregeln). Under förhållanden, som föranleda genomförande av krisadministration, kan emellertid, framhålles i promemorian, diskuteras om för ifrågavarande tjänstemän bör ifrågakomma annan ersättning än den, som tillkommer dem enligt krigsavlöningsreglementet. Även beträffande civil personal, som fullgör värnplikts-tjänstgöring, bör enligt promemorian nedsättning av de civila löneförmånerna kunna äga rum genom skärpning av avdragsreglerna. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela i förevarande hänseende erforderliga bestämmelser.

### Departementschefen.

Departementschefen har för egen del anfört följande:

Vad till en början angår de i första avdelningen av departementspromemorian berörda lönefrågorna kan jag ansluta mig till de där framförda synpunkterna. Jag föreslår därför, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att meddela bestämmelser angående *dels* dispens från föreskrift om tid, inom vilken semester måste uttagas, *dels* avlöningskostnaders bestående i fall, då tjänsteman vid visst verk anbefalles fullgöra tjänstgöring vid annat verk, *dels ock* förbud mot att tid, under vilken tjänsteman är in kallad till militär tjänstgöring, räknas såsom semester- eller ferietid.



I promemorian ha jämväl behandlats vissa lönefrågor, som direkt sammanhånga med en kraftig beskärning av den icke krisbetonade civila förvaltningsapparaten. Härvid ha emellertid endast huvudfrågorna berörts och åtskilliga detaljproblem återstå ännu att lösa. I vad mån och på vad sätt en sådan krisadministration, som i promemorian avses, bör genomföras, får bedömas olika allt efter lägets växlingar. Det synes mig angeläget, att möjlighet beredes Kungl. Maj:t att meddela de särskilda avlöningsföreskrifter, som sammanhånga med övergång till krisadministration. Enligt promemorian bör Kungl. Maj:t i sådant syfte inhämta riksdagens bemyndigande att besluta i vissa hänseenden, som eljest ankomma på gemensamt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Bemyndigandet skulle avse, förutom rätt att överföra tjänstemän på en särskild temporär krisindragingsstat och besluta om dessa tjänstemäns avlöningsförmåner, jämväl befogenhet att, om och i den mån så befinnes lämpligt, föreskriva vissa begränsningar av löneförmåner till den personal, som bibehålles i tjänstgöring. Sålunda skulle Kungl. Maj:t äga begränsa ersättningar av traktamentsnatur, resekostnadsersättningar, ersättningar för overtidsarbete samt rätten till sjukvård på statens bekostnad och till representationsbidrag. Dessutom skulle Kungl. Maj:t erhålla befogenhet att meddela bestämmelser angående löneförmåner vid tjänstledighet för militär tjänstgöring. Jag tillstyrker, att sådant bemyndigande inhämtas. I samband med prövningen härav blir riksdagen i tillfälle att framföra sina synpunkter på de övriga frågor, som berörts i promemorian.

### Motionerna.

I motionen I: 232 har framhållits angelägenheten av att statens ingripanden i statstjänstemännens löneförmåner hålla sig inom ramen för det mellan staten och vederbörande tjänstemän bestående rättsförhållandet. I sådant hänseende har i motionen för särskilt beaktande anmärkts följande.

»Sid. 4 i propositionen. Kungl. Maj:t hemställer om bemyndigande att meddela 'dispens' från föreskriften om den tid inom vilken semester må uttagas. Dessa föreskrifter äro emellertid ej 'dispensabla'.

Sid. 10. Vad avlöningsreglementet innehåller om att avlöning skall utbetalas å viss bestämd tid, måste anses åsyfta kontant betalning. En begränsning av de kontanta betalningarna kan således icke anses försvarlig.

Sid. 11. Tjänstemännen måste likaledes anses hava ett rättsanspråk på att prövningen av frågor om löneklassplacering och löneklassuppflyttning icke uppskjutes.

Sid. 12. Den ifrågasatta överflyttningen till s. k. krisindragingsstat ger i flera hänseenden anledning till erinringar. Överflyttning till indragingsstat lärer väl icke böra ifrågakomma i andra fall än då vederbörande icke kan enligt avlöningsreglementets bestämmelser komma till användning i annan tjänst (genom förflyttning eller såsom vikarie). Det kan vidare starkt ifrågasättas, om de som utsättas för överflyttning till indragingsstat skola anses skyldiga att vidkännas den lönereduktion som ligger i att de placeras i lägsta ortsgrupp. Självklart torde väl vara att om den tjänst, som indragits, ånyo behöves, dess innehavare icke blott är skyldig utan även berättigad att återtaga den.»

I de likalydande motionerna I: 239 och II: 299 har hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 294, i vad den avser förbud mot att tid, under vilken stats- och kommunanställd lärare är inkallad till militär tjänstgöring, räknas såsom ferietid.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för sistnämnda yrkande, hänvisas till motionen I: 239.

### Utskottets yttrande.

Vad först angår de i departementspromemorian behandlade frågor, som icke direkt sammanhånga med genomförandet av en krisadministration, finner utskottet i likhet med departementschefen rimligt, att tjänstemän, som på grund av rådande läge icke kunnat uttaga hela sin semester inom den i vederbörande avlöningsreglemente stadgade tiden, beredas möjlighet att inom vissa av Kungl. Maj:t närmare bestämda gränser utfå resterande semesterdagar vid en senare tidpunkt. Utskottet kan för sin del icke finna, att hinder häremot skulle möta av den anledningen, att gällande bestämmelser i ämnet skulle vara indispenibla på sätt i motionen I: 232 framhållits. Utskottet tillstyrker alltså bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Vad i promemorian anförts rörande avlöningskostnadernas bestridande i de fall, då befattningshavare vid visst verk anbefalles tjänstgöra vid annat verk, har icke heller föranlett erinran från utskottets sida.

Till det föreslagna förbudet att låta tid, varunder tjänsteman är inkallad till militär tjänstgöring, räknas såsom semester- eller ferietid ställer sig utskottet däremot mera tveksamt. Såsom i motionerna I: 239 och II: 299 påpekats, kan ett dylikt förbud åtminstone beträffande värnpliktiga tjänstemän, som äro berättigade till ferier, leda till obilliga konsekvenser av sådan art, att de om möjligt böra undvikas. Utskottet anser det vidare kunna ifrågasättas, huruvida det ur statens synpunkt såsom arbetsgivare är ett intresse att hindra tjänstemän, som äga åtnjuta semester å sin civila befattning, att helt eller delvis uttaga denna under tid, då de fullgöra militär-tjänst. Å andra sidan har utskottet icke kunnat bortse från den gynnsamma ställning, som statstjänstemännen och med dem likställda under rådande förhållanden intaga gentemot stora grupper av övriga medborgare. Utskottet har därför sökt finna en lösning på ifrågavarande spörsmål, som skulle kunna i någon mån tillgodose tjänstemännens intressen utan att sistnämnda synpunkt lämnas obeaktad. Vid dessa överväganden har utskottet funnit rimligt, att semesterberättigade tjänstemän, som så önska, medgivas rätt att under högst 30 dagar av den tid, som motsvarar dem tillkommande semester, uppbära så stor del av sin civila lön, att densamma jämte den militära lönen uppgår till den civila lönen oavkortad, detta givetvis under förutsättning att de avstå från att senare uttaga semester under motsvarande tid. Ett medgivande av samma innebörd torde böra lämnas beträffande de ferieberätti-

gade tjänstemännen under beaktande av att någon möjlighet att senare uttaga ferier som regel icke föreligger. I sak innebär vad utskottet sålunda förordat en komplettering av Kungl. Maj:ts förslag i så måtto, att den s. k. minimiregeln utsträcker att gälla även för värnpliktiga under en tid av högst 30 dagar av dem eljest tillkommande semester eller ferier. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela för ändamålet erforderliga bestämmelser. Med den konstruktion utskottet valt erfordras icke några ändringar i de militära avlöningsbestämmelserna eller därmed förenade utbetalningar, vilket med försvarsberedskapens nuvarande omfattning torde vara av icke oväsentlig betydelse.

Vad härefter angår de i promemorian behandlade löneproblemen, som sammanhänga med genomförandet av en krisadministration, inser utskottet för sin del nödvändigheten av att Kungl. Maj:t lämnas vittgående befogenheter i de hänseenden departementschefen angivit. Det synes utskottet dock angeläget, att riksdagen med icke alltför stora mellanrum sättes i tillfälle att verkställa omprövning av såväl behovet som omfattningen av den fullmakt, varom här är fråga. Utskottet förordar därför, att fullmakten i princip begränsas att gälla för ett budgetår i sänder.

Med avseende å de särskilda befogenheter, som enligt förslaget skulle inrymmas i berörda fullmakt, har i motionen I: 232 riktats uppmärksamheten på det i departementspromemorian (sid. 10) gjorda uttalandet, att det under vissa förhållanden kan bliva angeläget att begränsa de kontanta löneutbetalningarna. I promemorian upplyses tillika, att utredning för närvarande pågår rörande denna fråga, som berör icke blott statstjänstemännen utan löntagarna överhuvud taget. I anledning härav vill utskottet framhålla, att utskottet förutsätter, att ifrågakvarande spörsmål underställes riksdagens prövning, innan eventuella åtgärder vidtagas för ernående av en begränsning av de kontanta löneutbetalningarna.

Gentemot ett i departementspromemorian (sid. 11) gjort uttalande, att man under tiden för en krisadministration måste räkna med att prövningen av frågor om löneklassplacering och löneklassuppflyttning i viss utsträckning får anstå, har i motionen I: 232 gjorts gällande, att tjänstemännen måste anses hava ett rättsanspråk på att prövningen av dylika ärenden icke uppskjutes. Promemorians ordalag synas utskottet emellertid giva vid handen, att med nämnda uttalande icke avsetts att bestrida tjänstemännens rätt i nu förevarande hänseende utan allenast att konstatera, att under tiden för en krisadministration de faktiska omständigheterna kunna lägga hinder i vägen för en regelmässig behandling av dessa spörsmål. Vid sådant förhållande har utskottet icke funnit anledning förorda något särskilt uttalande i ämnet från riksdagens sida.

Slutligen har i motionen I: 232 framställts vissa erinringar mot den avsedda överflyttningen till krisindragingsstat av tjänstemän, som vid en krisadministration bliva övertaliga. Särskilt har ifrågasatts, om de till sådan stat överförda kunna anses skyldiga att vidkännas den lönereduktion, som i departementspromemorian förordas och som innebär, att de skulle

äga åtnjuta lön efter A-ort med visst tillägg. Utskottet vill i anledning härav erinra om att riksdagen tidigare vid flera tillfällen, bland annat i samband med 1925 års försvarsreform, godkänt en liknande anordning som den nu ifrågasatta. Då under tiden för en krisadministration speciellt starka motiv måste anses föreligga för en dylik lönereduktion, vill utskottet för sin del icke förorda en begränsning av Kungl. Maj:ts fullmakt i denna del. Vad motionären i övrigt anfört finner utskottet icke påkalla något uttalande från riksdagens sida.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 239 och II: 299, må bemyndiga Kungl. Maj:t att med beaktande av vad utskottet anfört meddela bestämmelser i de hänseenden, som föredragande departementschefen angivit i statsrådsprotokollet över finansärenden den 24 maj 1940;

b) att motionen I: 232, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet anfört, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 juni 1940.

På statsutskottets vägnar:

PER GUSTAFSSON.

---

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Gustafsson* i Benestad, *Nilsson* i Malmö, *Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Andersson* i Fältenborg, *Pauli*, *Andrén*, *Ström* i Lidköping, *Heiding*, *Magnusson* i Kalmar och *Sandorf*; samt

från andra kammaren: herrar *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Svensson*, *Eriksson* i Stockholm, *Danielsson*, *Persson* i Falla, *Jonsson* i Eskilstuna, *Ward*, *Bergström*, *Hansson* i Rubbestad och *Viklund*.

---

## Reservation

av herrar *Svensson* i Grönvik och *Hansson* i Rubbestad, som ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Vad först — — — (= utskottet) — — — utskottets sida.

Det föreslagna förbudet att låta tid, varunder tjänsteman är inkallad till militär tjänstgöring, räknas som semester- eller ferietid innebär en inskränkning i vad som nu gäller. I motionerna nr I: 239 och II: 299 har framhållits, att detta förbud kan leda till obilliga konsekvenser. Utskottet önskar emellertid betona, att den förstärkta försvarsberedskapen ofta föranleder stora ojämnheter i ekonomiskt avseende även inom andra tjänstemannakårer och att de ferieberättigade befattningshavarna, liksom statstjänstemännen i allmänhet, under militärtjänstgöring i allt fall intager en i förhållande till stora grupper av övriga medborgare gynnsam ställning genom att de få behålla större delen av sin lön. Med hänsyn härtill finner utskottet tillräcklig anledning icke föreligga att i detta hänseende frångå Kungl. Maj:ts förslag.

Vad härefter — — — (= utskottet) — — — riksdagens sida.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 239 och II: 299, må bemyndiga Kungl. Maj:t att med beaktande av vad utskottet anfört meddela bestämmelser i de hänseenden, som föredragande departementschefen angivit i statsrådsprotokollet över finansärenden den 24 maj 1940;

b) att motionen I: 232 — — — (= utskottet) — — — åtgärd föranleda.